

VISPĀRĒJĀ NODOKĻU POLITIKA

Tiesības uzlikt nodokļus ir dalībvalstu ziņā, un ES ir tikai ierobežota kompetence. Tā kā ES nodokļu politika ir vērsta uz vienotā tirgus netraucētas darbības nodrošināšanu, saskaņota netiešo nodokļu uzlikšana notika pirms tiešo nodokļu uzlikšanas. Cīņa pret kaitējošu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un nodokļu apiešanu ir kļuvusi par jaunu politikas prioritāti. Ar nodokļiem saistīti pasākumi dalībvalstīm jāpieņem vienprātīgi. Ar Eiropas Parlamentu nodokļu jautājumos – izņemot budžeta jautājumus, kur tas ir viens no abiem likumdevējiem, – ir jāapspriežas.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienības darbību ([LESD](#)) noteikumiem par nodokļiem veltītā nodaļa (110.–113. pants), kas attiecas uz tiesību aktu saskaņošanu saistībā ar apgrozījuma nodokļiem, akcīzes nodokļiem un citiem netiešo nodokļu veidiem; nodaļa par tiesību aktu tuvināšanu (LESD 114.–118. pants), kas attiecas uz nodokļiem, kuri netieši ietekmē iekšējā tirgus izveidi, un fiskālajiem noteikumiem, uz kuriem neattiecas parastā likumdošanas procedūra; citi ar nodokļu politiku saistīti noteikumi, kas attiecas uz personu brīvu pārvietošanos un pakalpojumu un preču brīvu apriti (LESD 45.–66. pants), vidi (LESD 191.–192. pants) un konkurenci (LESD 107.–109. pants).

Nodokļu jautājumos var piemērot ciešākas sadarbības noteikumus (LESD 326.–334. pants). Tiesību aktu pieņemšanu ES nodokļu noteikumu jomā galvenokārt raksturo tas, ka Padome pieņem lēmumu ar vienprātīgu balsojumu, pamatojoties uz Komisijas priekšlikumu un apspriežoties ar Parlamentu. Nodokļu jomā pieņemtie noteikumi ietver direktīvas, ar kurām tiek tuvināti dalībvalstu noteikumi, un Padomes lēmumus. Komisija, būdama stingri pārliecināta, ka, saglabājot vienprātības principu visu ar nodokļu politiku saistīto lēmumu pieņemšanā, ir grūti panākt Eiropai vajadzīgo nodokļu saskaņošanas līmeni, iesniedza priekšlikumus pārejai uz [kvalificētā vairākuma balsošanu](#) attiecībā uz atsevišķām nodokļu politikas jomām. Tomēr dalībvalstis tos noraidīja.

Tiešie nodokļi ir nodokļi, ar kuriem apliek personu vai uzņēmumu ienākumus, īpašumu un kapitālu. ES noteikumi neattiecas uz iedzīvotāju ienākuma nodokli (IIN) (ES darbība šajā jomā vairāk saistās ar Eiropas Savienības Tiesas judikatūru). ES darbība saistībā ar uzņēmumu ienākuma nodokli ir vairāk izteikta, lai gan tā koncentrējas tikai uz pasākumiem, kas saistīti ar vienotā tirgus principiem. Netiešos nodokļus veido nodokļi, ar kuriem netiek aplikti ienākumi vai īpašums. Tie ir pievienotās vērtības nodoklis (PVN), akcīzes nodokļi, ievadmitas nodokļi, kā arī enerģētikas un citi ar vidi saistīti

nodokļi. Tā kā ES nodokļu noteikumu izstrāde ir vērsta uz vienotā tirgus netraucētas darbības nodrošināšanu, netiešie nodokļi ir saskaņoti agrīnākā posmā un dziļākā līmenī nekā tiešie nodokļi.

MĒRĶI

ES nodokļu politikas stratēģija ir izklāstīta Komisijas paziņojumā "[Nodokļu politika Eiropas Savienībā – turpmāko gadu prioritātes](#)". Pilnvaras ieviest, atcelt vai koriģēt nodokļus paliek dalībvalstu ziņā. Katra dalībvalsts var brīvi izvēlēties nodokļu sistēmu, kuru tā uzskata par vispiemērotāko, ar nosacījumu, ka ir ievēroti ES noteikumi. Šajā pamatsistēmā ES nodokļu politikas galvenās prioritātes ir nodokļu šķēršļu novēršana pārrobežu saimnieciskajai darbībai, cīņa pret kaitējošu nodokļu konkurenci un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, kā arī lielākas sadarbības veicināšana starp nodokļu administrācijām kontroles un krāpšanas apkarošanas jomā. Pastiprināta nodokļu politikas koordinēšana nodrošinātu to, ka dalībvalstu nodokļu politika atbalstītu plašākus ES politikas mērķus, kas norādīti gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei paredzētajā stratēģijā "[Eiropa 2020](#)" un [Vienotā tirgus aktā](#).

INICIATĪVAS UN PANĀKUMI

Komisijas publicētajos [gada darbības pārskatos par nodokļu uzlikšanu](#) ir izklāstīti ES sasniegumi un vēl risināmie nodokļu jautājumi. Ņemot vērā publikācijas presē par to, kādos apmēros notiek krāpšana nodokļu jomā un agresīva nodokļu plānošana, vēršanās pret šīm parādībām ir bijusi pašreizējā sasaukuma (2014–2019) politikas prioritāte. Papildus turpinājās darbs pie uzņēmumu ienākuma nodokļa sistēmas reformas, lai uzņēmumu ienākuma nodokļa uzlikšana ES būtu taisnīgāka un labāk pielāgota mūsdienu digitālajai ekonomikai iekšējā tirgū, un par vēl vienu politikas prioritāti ir kļuvusi galīgās PVN sistēmas izstrāde. Galvenās iniciatīvas ir izklāstītas turpmāk.

[Nodokļu pārredzamības pasākumu kopums](#) (2015. gada 18. marts), kura mērķis ir nodrošināt lielāku pārredzamību un dalībvalstu sadarbību attiecībā uz pārrobežu nodokļu nolēmumiem, atceļot Uzkrājumu nodokļa direktīvu nolūkā konsolidēt tiesību aktus par automātisko informācijas apmaiņu, izvērtējot turpmākas iespējamās pārredzamības iniciatīvas apvienojumā ar pārskatu sniegšanu par katru valsti daudznacionālu uzņēmumu gadījumā, pārskatot rīcības kodeksu par uzņēmumu nodokļu uzlikšanu nolūkā padarīt to funkcionālāku un efektīvāku, precīzāk nosakot nodokļu iztrūkuma apmēru (kur nevar vainot tikai nodokļu apiešanu un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas) un uzņemties vadošo lomu lielākas nodokļu pārredzamības veicināšanā pasaulē.

[Rīcības plāns par uzņēmumu aplikšanu ar nodokļiem](#) (2015. gada 17. jūnijs), kur izklāstīts pasākumu kopums, kuru mērķis ir vērsties pret nodokļu apiešanu, nodrošināt stabilus ieņēmumus un uzlabot uzņēmējdarbības vidi vienotajā tirgū. Rīcības plānā ir aprakstīti četri galvenie mērķi: a) atjaunot saikni starp nodokļu uzlikšanu un saimnieciskās darbības ģeogrāfisko atrašanās vietu; b) nodrošināt, ka dalībvalstis var pareizi novērtēt savas jurisdikcijas uzņēmumu darbību; c) izveidot konkurētspējīgu un izaugsmi veicinošu uzņēmējdarbības nodokļu vidi ES; d) aizsargāt vienoto tirgu

un nodrošināt stingru ES pieeju ārējiem uzņēmumu nodokļu jautājumiem, tostarp pasākumi, kuri paredzēti, lai īstenotu EDSO [nodokļu bāzes samazināšanas un peļņas novirzīšanas \(BEPS\) pasākumus](#), risinātu jautājumus par nodokļu jurisdikcijām, kas nevēlas sadarboties, un palielinātu nodokļu pārredzamību. Komisija 2016. gada oktobrī ierosināja atsākt diskusijas par [kopējo konsolidēto uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi \(KKUINB\)](#).

[Pasākumu kopums nodokļu apiešanas novēršanai](#) (2016. gada 28. janvāris), kur ir priekšlikumi konkrētiem pasākumiem, ar kuru palīdzību novērst agresīvu nodokļu plānošanu, palielināt nodokļu pārredzamību un radīt vienlīdzīgus konkurences apstākļus visiem uzņēmumiem Eiropas Savienībā. Pasākumu kopums paredz trīs pīlārus: a) nodrošināt efektīvu nodokļu uzlikšanu Eiropas Savienībā (ar nodokļu apiešanas novēršanas direktīvu un ieteikumu par nodokļu konvencijām); b) palielināt nodokļu pārredzamību (pārskatot direktīvu par automatisku informācijas apmaiņu); c) nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus (paziņojums par ārējo stratēģiju efektīvai nodokļu uzlikšanai un par nodokļu oāžu melno sarakstu).

[Rīcības plāns PVN jomā](#) (2016. gada 7. aprīlis), kurā ir iekļauti: a) nākotnes Eiropas vienotās PVN sistēmas principi; b) pasākumi, kuru mērķis ir apkarot krāpšanu PVN jomā; c) PVN likmes noteikšanas sistēmas atjauninājums; d) plāni vienkāršot un modernizēt PVN noteikumus attiecībā uz e-komerciju; e) pasākumu kopums attiecībā uz mazo un vidējo uzņēmumu maksājamo PVN.

[PVN digitālā vienotā tirgus pasākumu kopums](#) (2016. gada 1. decembris), kura mērķis ir modernizēt PVN sistēmu pārrobežu e-komercijai. Šis pasākumu kopums ir izstrādāts nolūkā samazināt PVN atbilstības izmaksas, kas uzņēmumiem rodas pārrobežu tirdzniecībā, atvieglot pārrobežu tirdzniecību un nodrošināt godīgu konkurenci ES uzņēmumiem, cīnīties pret krāpšanu PVN jomā un risināt e-grāmatu īpašo situāciju, uz kurām pašlaik neattiecas samazinātas likmes. Viens svarīgs PVN reformas pasākumu mērķis ir izbeigt bēdīgi slaveno karuseļveida krāpšanu. Jaunajiem PVN noteikumiem vajadzētu būt vienkāršākiem un konsekventākiem, izveidojot jaunu un galīgu vienotu ES PVN zonu. Īsumā jaunā PVN sistēma ir veidota tā, lai tā būtu vairāk pasargāta no krāpšanas un atbilstu mūsdienu digitālajai ekonomikai un mobilajai ekonomikai.

Iniciatīvas saistībā ar [taisnīgu nodokļu uzlikšanu digitālajā ekonomikā](#) (2018. gada 21. marts), kuru mērķis ir nodrošināt taisnīgu un efektīvu nodokļu sistēmu, kas ir piemērota digitālajai videi, ar tiesību aktu priekšlikumiem pilnībā izmantot visas digitālās klātbūtnes sniegtās priekšrocības, pielāgojot pastāvīgās darījumdarbības vietas definīciju un ieviešot minimālās ekonomiskās būtības definīciju. Komisijas priekšlikums būs arī ieguldījums starptautiskajā darbā šajā jomā, jo īpaši G20 un ESAO darbā.

No 2018. gada 1. janvāra stājās spēkā jauni noteikumi, kas uzliek dalībvalstīm par pienākumu sniegt nodokļu iestādēm piekļuvi datiem, kas savākti saskaņā ar tiesību aktiem par cīņu pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Valstu nodokļu iestādēm būs tieša piekļuve informācijai par uzņēmumu, trastu un citu tiesību subjektu faktiskajiem īpašniekiem, kā arī uzņēmumu klienta uzticamības pārbaudes datiem. Jaunie noteikumi ļaus nodokļu iestādēm ātri un efektīvi reaģēt uz izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un apkarot ["Paradīzes dokumentos"](#) atklāto struktūru veidus.

Kā daļa no plašāka mērķa uzlabot ES nodokļu sistēmu taisnīgumu un efektivitāti sarežģītais jautājums par to, kādi nodokļi būtu jāpiemēro digitalizācijai, ir bijis diskusijas priekšmets gan ES, gan starptautiskajos forumos, tostarp saistībā ar ESAO BEPS pasākumiem. 2017. gada runā par stāvokli Savienībā Komisijas priekšsēdētājs Ž. K. Junkers paziņoja par Komisijas priekšlikumu, ar ko izveido ES līmeņa noteikumus par starptautisku uzņēmumu digitālajā ekonomikā gūtās peļņas aplikšanu ar nodokli, savukārt Padome 2017. gada decembrī pieņēma secinājumus par nodokļu uzlikšanu digitālajā ekonomikā.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Eiropas Parlaments kopumā ir atbalstījis Komisijas programmas nodokļu jomā, un pašreizējā sasaukuma politikas prioritāte ir cīņa pret krāpšanu nodokļu jomā / izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Tā ieteikumi galvenokārt tika vērsti uz konkrētu nodokļu jurisdikciju un finanšu iestāžu lomu agresīvā nodokļu plānošanā.

Parlamenta 2015. gada 25. novembra rezolūcija par [nodokļu nolēmumiem un citiem rakstura vai ietekmes ziņā līdzīgiem pasākumiem](#) tika izstrādāta, pateicoties tā Nodokļu nolēmumu īpašās komitejas ([TAXE 1](#)) darbam. Tekstā vērsta uzmanība uz uzkrītošo paradoksu, proti, to, ka brīva konkurence nodokļu jautājumos un dalībvalstu sadarbības trūkums ir radījusi saiknes neesamību starp vietām, kur tiek radīta vērtība, un vietām, kur peļņa tiek aplikta ar nodokli, kā rezultātā notiek uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzes samazināšanās un ieņēmumu zaudējumi. Ar šo rezolūciju Parlaments aicināja:

- panākt lielāku pārredzamību, sistemātiski apmainoties ar nolēmumiem un nodokļu informāciju un sniedzot Komisijai informāciju, kā arī ieviešot daudznacionālajiem uzņēmumiem paredzētus publiskus pārskatus par katru valsti (CBCR) par gūto peļņu, samaksātajiem nodokļiem un saņemtajām subsīdijām;
- likvidēt preferenciālus režīmus un neatbilstības starp valstu nodokļu sistēmām, vienojoties par to, kā darījumus vērtē vienā un tajā pašā uzņēmumā (transfertcenas), un skaidri definējot terminu “ekonomiskā būtība”;
- ieviest obligātu ES mēroga kopējo konsolidētā uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi (KKUINB), kas būtu visaptveroša atbilde uz uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzes jautājumiem;
- paredzēt regulējumu ar nodokļiem saistītam valsts atbalstam un pamatnostādnes par to, kā noteikt atbilstīgu transfertcenu noteikšanu; nelikumīga valsts atbalsta atgūšanu izmantot kā efektīvu veidu, kā atturēt no nelikumīga ar nodokļiem saistīta valsts atbalsta;
- reformēt rīcības kodeksu par uzņēmējdarbības aplikšanu ar nodokļiem, lai palielinātu pārredzamību, pārskatatbildību un gan Eiropas Parlamenta, gan valstu parlamentu iesaisti;
- iekļaut cīņu pret nodokļu apiešanu citās politikas jomās un darījumdarbībā, tostarp attiecībā uz daudznacionālajām korporācijām, bankām, finanšu pakalpojumu sniedzējiem un nodokļu konsultantiem;

- labāk aizsargāt trauksmes cēlējus.

Tā kā “Panamas dokumentu” un *Lux Leaks* atklātā informācija liecināja, ka ir vajadzīga lielāka sadarbība un pārredzamība ne tikai Eiropas Savienībā, bet arī pasaules mērogā, TAXE 1 komitejas darba rezultāti bija pamats [TAXE 2](#) komitejas darbam. Atsaucoties uz TAXE 2 komitejas konstatējumiem, Parlamenta 2016. gada 6. jūlija [rezolūcijā](#):

- aicināts piemērot sankcijas pret nodokļu jurisdikcijām, kuras nesadarbojas un kuras ir iekļautas nodokļu oāžu melnajā sarakstā, ko piemēro arī uzņēmumiem, bankām, grāmatvedības uzņēmumiem un juridiskajiem birojiem, paredzot iespēju atsaukt viņu uzņēmējdarbības licences;
- uzsvērtas negatīvās sekas, kādas rada patentiem labvēlīgs nodokļu režīms, ko daudznacionālie uzņēmumi vairumā gadījumu izmanto nodokļu apiešanas nolūkiem;
- atkārtoti pausti priekšlikumi par kopējo korporatīvo konsolidēto nodokļu bāzi (KKUINB) un par transfertcenu noteikšanu, kam ir būtiska nozīme peļņas novirzīšanā.

Rezolūcijas noslēgumā secināts, ka valsts atbalsta noteikumi ne vienmēr ir tikuši ievēroti, un aicināts rīkoties, lai situāciju labotu.

Eiropas Parlamenta Izmeklēšanas komiteja, kuras uzdevums ir pārbaudīt apgalvojumus par iespējamiem pārkāpumiem un administratīvām kļūmēm Savienības tiesību aktu piemērošanā attiecībā uz nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, nodokļu apiešanu un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, ([PANA](#)) savā darbā balstījās uz darbu nodokļu jomā, kas bija paveikts iepriekš pašreizējā sasaukuma laikā, tostarp, Parlamenta pieņemtajām rezolūcijām, ko bija sagatavojušas TAXE 1 un TAXE 2 komitejas, un rezolūciju par [uzņēmumu ienākuma nodokļa politikas pārredzamības, koordinācijas un konverģences veicināšanu](#), kurā tika konstatētas regulatīvas un uzraudzības problēmas, ar kādām nākas saskarties, risinot nodokļu jautājumus. Parlamenta [2017. gada 13. decembra ieteikumā](#), kura pamatā ir PANA komitejas ziņojums, uzsvērtā nepieciešamība:

- ar rūpīgu īstenošanu, efektīvu piemērošanu un efektīviem uzraudzības mehānismiem nostiprināt juridiskos instrumentus un Komisijai uzņemties vadošo lomu globālajā cīņā pret nodokļu apiešanu, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju;
- panākt labāku un efektīvu pārredzamību, standartizētas iestāžu informācijas konsolidāciju un ciešāku sasaisti starp iestādēm, piekļuvi reģistriem un to izveidi;
- veikt saskaņotus centienus nolūkā pieņemt lietderīgu un ticamu slepeno jurisdikciju sarakstu;
- veikt pasākumus, lai nodrošinātu nodokļu jurisdikciju, nodokļu maksātāju un starpnieku atbilstību;
- novērst nodokļu apiešanu un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, kā arī faktisko īpašnieku aizsardzību;

- izmantot starptautiskos ietekmējošos instrumentus (pozitīva saraksta princips) apvienojumā ar atbalstu jaunattīstības valstīm cīņā pret maksājamās nodokļu summas nelikumīgu samazināšanu un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju;
- izstrādāt trauksmes cēlēju aizsardzības instrumentus;
- racionalizēt ES darbību attiecībā uz nodokļu noteikumu pieņemšanu, kā arī
- stiprināt Parlamenta izmeklēšanas tiesības un ātri veikt turpmākus pasākumus saistībā ar ieteikumiem.

2018. gada 1. martā Parlaments izveidoja Īpašo komiteju finanšu noziegumu, izvairīšanās no nodokļu maksāšanas un nodokļu apiešanas jautājumos ([TAX3](#)). Balstoties uz priekšgājēju (TAXE 1, TAXE 2 un PANA) darbu, komiteja pētīs galvenos jautājumus, tostarp nodokļu uzlikšanu digitālajā ekonomikā, valstu pilsonības piešķiršanas programmas un krāpšanu PVN jomā.

Dario Paternoster
10/2018

